

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті висвітлено основні особливості вивчення іноземними студентами української мови як другої іноземної після англійської у ВНЗ України. Надано дефініцію поняття “друга іноземна мова”. Описано загальні принципи, на які потрібно спиратися під час навчання української мови як другої іноземної. Наведено об’єктивні причини труднощів, які можуть виникати протягом вивчення другої іноземної мови.

Ключові слова: українська мова як друга іноземна, іноземні студенти, загальні принципи навчання другої іноземної мови.

Abstract. *The main features of study of Ukrainian as the second foreign language after English by foreign students in the Ukrainian universities are represented. The content of the concept of a second foreign language is defined. The general principles, which should be based on the teaching of the Ukrainian language as the second foreign language, are described. The objective reasons for the difficulties that may arise during the study of the second foreign language are given.*

Keywords: Ukrainian as the second foreign language, foreign students, general principles of teaching the second foreign language.

Оволодіння іноземною мовою надає додаткові можливості для самореалізації особистості в сучасних умовах. Особливо актуальним у наш час є вивчення декількох іноземних мов. Іноземні студенти, які навчаються у ВНЗ України, вивчають українську мову здебільшого як другу іноземну (після англійської чи російської мов). На сьогодні число студентів-іноземців, які навчаються в українських вишах, становить 63906 тисяч. Майже половина з них є громадянами пострадянських країн. Багато студентів-іноземців – із країн Азії, Африки та Латинської Америки, менше – із європейських держав. Зазвичай, першою іноземною мовою у студентів є англійська. Основне призначення іноземної мови – сприяти оволодінню іноземними студентами вміннями й навичками спілкуватися в усній і писемній формах відповідно до мотивів, цілей і соціальних норм мовленнєвої поведінки в типових сферах і ситуаціях.

Дослідження у сфері викладання української мови як іноземної знайшли своє відображення в наукових розвідках Л. Бей, Т. Єфімов, Т. Лагути, Б. Сокіл, О. Тростинської, Г. Тохтар. Л. Бей та О. Тростинська у дослідженні «Проблеми викладання української мови різним категоріям іноземних студентів» зазначають, що під час вивчення української мови як іноземної варто враховувати не лише психолого-педагогічні та соціально-педагогічні підходи, але й спеціалізацію та етапи навчання, комунікативні потреби, існуючі бази знань [1: 43]. Методичні аспекти, особливості викладання української мови як іноземної, вплив мовної ситуації в Україні на процес навчання студентів-іноземців розглянуто в працях Азарової Л. Є. [2, 3].

На основі власного досвіду ми дійшли висновку, що при навчанні української мови як другої іноземної необхідно спиратися на загальні принципи, що притаманні будь-якій іноземній мові. Незважаючи на те, що в цих принципів багато спільного, вони мають все ж деяку модифікацію стосовно ІМ2, враховуючи специфічність умов навчання, наприклад, наявність трьох мов, які контактують у процесі навчання (рідна мова, ІМ1 і ІМ2), досвіду у вивченні нерідної мови тощо. Найбільш істотними принципами є такі:

1. Як і під час навчання будь-якої іноземної мови, комунікативні цілі зумовлюють загальний методичний підхід до навчання. Але, оскільки студенти вже володіють досвідом вивчення ІМ1, оволодіння ІМ2 здійснюється ними більш свідомо, вони можуть порівнювати як певні мовні явища ІМ1 і ІМ2, так і організацію процесу навчання. Загальний методичний принцип у навчанні ІМ2 можна визначити, як комунікативно-когнітивний, де когнітивний аспект підпорядкований

комунікативному, і він проявляється там, де треба знайти якісь аналогії, що полегшують засвоєння, або, навпаки, виявити відмінності, щоб уникнути інтерференції [4: 129].

2. Весь навчальний процес повинен бути орієнтований на особистість іноземного студента, його розвиток, самостійність, на врахування його можливостей, потреб, інтересів. При навчанні ІМ2 для цього є ще більше передумов, ніж під час навчання ІМ1, завдяки наявності досвіду вивчення іноземної мови, більш пізньому початку навчання і, тим самим, більш усвідомленому підходу до вивчення мови. Таким чином, можна враховувати індивідуальні особливості студента і диференціювати навчання, враховуючи рівень навченості ІМ1. Робота з оволодіння конкретними мовними засобами повинна переходити в мовні дії, спрямовані на розв'язання певних комунікативних завдань і забезпечувати мовленнєву взаємодію (інтерактивність) студентів. Одним із засобів посилення мовної взаємодії і створення для цього реальних чи уявних умов є використання проєктної методики та рольових ігор. Навчання носить діяльнісний характер [5: 354].

3. Всі чотири основних види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письмо – повинні розвиватися у взаємозв'язку один з одним. Специфічним для навчання ІМ2 є те, що навчання читанню здійснюється на автентичних текстах і в цьому виникають певні складнощі, адже іноземні студенти переважно володіють латинським шрифтом, а не кирилицею, саме тому значна кількість студентів повільніше опановують правила читання. Хоча перевагою є той факт, що вони вже володіють прийомами роботи з іншомовним текстом, ширше спираються на мовну здогадку.

4. Порівняльний (контрастивний) підхід під час навчання ІМ2 також дуже важливий. В іноземних студентів є можливість виявляти різницю між мовами й шукати подібність у них. Протягом вивчення ІМ2 велику допомогу надає опора на рідну мову й ІМ1 (на англійську мову) [6:59]. Але іспанська, португальська, французька, арабська, китайська, англійська та українська мови належать до різних груп, і, відповідно, граматична будова в них несхожа. Саме тому дуже часто іноземним студентам важко зрозуміти та опанувати деякі граматичні явища, властиві українській мові, як наприклад: форми доконаного та недоконаного видів дієслів, способи творення та вживання дієприкметників, дієприслівників та дієслів руху, зміни іменників у формі родового відмінка тощо.

5. Наш досвід показав, що дуже важливими є принципи економії та інтенсифікації навчання ІМ2. Процес оволодіння ІМ2 може бути значно інтенсифікований, якщо студенти мають високий рівень володіння англійською мовою.

Отже, поліглоти відзначають, що найважче вивчати першу іноземну мову, а всі інші – не так складно. У багатьох мовах є схожі слова, часто трапляються однакові граматичні конструкції. Крім того, у кожній мові є матеріал, який легше засвоюється. В одних мовах простіша граматики, в інших – правила читання та вимова. Завдання викладача – викликати й зберегти інтерес до вивчення другої мови (у нашому випадку – саме української), переконати своїх студентів у тому, що знати кілька іноземних мов – це важливо, корисно та сучасно. Слід зазначити, що для реального підвищення рівня мовної підготовки студентів-іноземців, викладачі використовують палітру видів, засобів та методів навчання: від занять за програмами, що мають обов'язковий статус, до різноманітних позааудиторних заходів, які враховують наявні знання та індивідуальні здібності, а також впроваджують у навчальний процес сучасні мультимедійні матеріали та інформаційні технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бей Л. Б. Проблеми викладання української мови різним категоріям іноземних студентів / Л. Б. Бей, О. М. Тростинська // Вісник Харківського Національного університету ім. В. Н. Каразіна. – № 12. – С. 42-49.
2. Азарова Л. Е. Влияние языковой ситуации в Украине на процесс обучения русскому языку как иностранному студентов-нефилологов. / Л. Е. Азарова, Т. Ю. Иванец // Русский язык и литература. Проблемы изучения и преподавания в Украине. – Сб. науч. работ. – Киев, 2005. С. 98 – 102.
3. Азарова Л. Е. Особенности преподавания русского и украинского языков как иностранных для студентов нефилологических вузов. / Л. Е. Азарова // Сб. науч. трудов КНУ им. Т. Шевченка, 2012. С. 15 – 18.
4. Палій О. А. Про підвищення ефективності навчання другої іноземної мови в ЗНЗ / О. А. Палій // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 1. – С. 120– 124.
5. Кушніров М. О. Сучасні підходи до навчання іноземної мови: орієнтація на цінності особистісного розвитку й гуманізму / М. О. Кушніров // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 8. – С. 348–356.
6. Лобачук І. М. Теоретико-методичні аспекти викладання другої іноземної мови / І. М. Лобачук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. – 2013. – Вип..40. – С. 56-60.

Зозуля Ірина Євгеніївна — канд. пед. наук, старший викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, irazozulya15011985@gmail.com

Zozulia Iryna Yevgeniyivna – Candidate of Pedagogy, Senior lecturer of the Linguistics' Department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, irazozulya15011985@gmail.com